



การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานด้านเชื้อของสหกรณ์การเกษตร

ความสามารถในการสนองความต้องการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์และประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

หากจะพิจารณาถึงความสำเร็จในการดำเนินงานด้านสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตร จากความสามารถในการสนองความต้องการสินเชื่อของสมาชิกของสหกรณ์ตลอดช่วงระยะเวลาของการดำเนินงานของสหกรณ์ที่ผ่านมาอาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จในการดำเนินงานด้านสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตรโดยทั่วไปยังอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ เพราะจากสถิติปริมาณเงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้แก่สมาชิก (ตารางที่ 7) จะเห็นได้ว่าโดยปกติแล้วสหกรณ์อาจจ่ายเงินกู้ให้แก่สมาชิกเพียงปีละไม่เกิน 5,000 บาท และปริมาณเงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้แก่สมาชิกก็มีแนวโน้มเพียงลดลงอย่างรวดเร็วด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาหลังจากที่ได้มีการควบสหกรณ์หาทุนเข้าเป็นสหกรณ์การเกษตรตั้งแต่ปีการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ.2512/13 เป็นต้นมา ซึ่งสหกรณ์สามารถจ่ายเงินกู้ให้แก่สมาชิกได้เฉลี่ยเพียงคนละไม่ถึง 2,000 บาท ต่อปี

แม้ว่าจะยังไม่มีการศึกษาในเรื่องความต้องการเงินกู้ของสมาชิกของสหกรณ์การเกษตร เรื่องใดที่อาจชี้ยืนยันได้โดยแน่นอนว่า โดยทั่วไปแล้วสมาชิกสหกรณ์การเกษตรจะมีความต้องการเงินกู้โดยเฉลี่ยปีละประมาณเท่าใดในปัจจุบัน แต่จากการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภาวะการครองชีพของเกษตรกรในหลาย ๆ กรณี ก็เป็นที่เชื่อได้ว่าโดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรรายหนึ่ง ๆ จะมีความต้องการเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพและใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นปีละไม่น้อยกว่า 5,000 บาท ซึ่งหากจะถือจำนวนเงินกู้ที่เกษตรกรโดยทั่วไปต้องการนี้ เป็นความต้องการสำหรับสมาชิกสหกรณ์การเกษตรด้วยแล้ว จะเห็นว่าความต้องการเงินกู้ดังกล่าวของสมาชิกสหกรณ์สูงกว่าปริมาณเงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้สมาชิกกุ่มในระหว่างปีไม่น้อยกว่า 2 เท่า และหากจะเปรียบเทียบถึงปริมาณเงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้สมาชิกเฉลี่ยต่อรายระหว่างปี และปริมาณเงินกู้สูงสุดที่สมาชิกอาจขอกู้ได้จากสหกรณ์ตามขอบังคับของสหกรณ์ด้วยแล้ว จะเห็นได้ว่าปริมาณเงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้สมาชิกกุ่มเฉลี่ยต่อรายยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก เพราะตามขอบังคับของสหกรณ์นั้น สมาชิกอาจขอกู้ยืมจากสหกรณ์ได้สูงสุด 20,000 บาท

นอกจากความสามารถในการสนองความต้องการเงินกู้ของสมาชิกของสหกรณ์โดยทั่วไปจะอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำแล้ว ผลจากการดำเนินงานของสหกรณ์เท่าที่กล่าวมาแล้วก็ยังชี้ให้เห็นว่าการดำเนินงานของสหกรณ์ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับ

สหกรณ์การเกษตรที่เกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกันคงจะเห็นได้จากการเปรียบเทียบยอดเงินสงเคราะห์หนี้ของสมาชิกต่อสหกรณ์ต่อหนี้สินเงินกู้ที่สมาชิกมีอยู่ต่อสหกรณ์เมื่อวันสิ้นปี ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าเงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้แก่สมาชิกกู้ยืมไปนั้นไม่ได้ถูกนำไปหมุนเวียนให้เกิดประโยชน์นอกวงเงยใดเท่าที่ควร ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เป็นพบว่าเงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้แก่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเงินกูระยะปานกลาง ซึ่งมีระยะเวลาการชำระคืนมากกว่า 1 ปี (ตามตัวเลขของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ฯ ปรากฏว่าในปี 2515 สหกรณ์การเกษตรที่เกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนให้เงินกูระยะปานกลางแก่สมาชิกถึงร้อยละ 86.25 ของจำนวนเงินใหญ่ทั้งหมด ซึ่งนับว่ามากเมื่อเปรียบเทียบกับสหกรณ์การเกษตรที่มาจากสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตภัณฑ์จะให้เงินกูประเภทนี้เพียงร้อยละ 39.29 ของจำนวนเงินกู้ทั้งหมด) หรือสหกรณ์ไม่มีการติดตามตรวจสอบเร่งรัดหนี้สินดีเท่าที่ควร สมาชิกไม่มีความสนใจที่จะชำระหนี้สินต่อสหกรณ์ และเงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้สมาชิกกู้ยืมไปไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์นอกเงยหรือทำให้สมาชิกมีรายได้เพียงพอที่จะนำเงินมาชำระคืนหนี้เงินกูจากสหกรณ์เหล่านี้เป็นต้น

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตร

การที่สหกรณ์การเกษตรโดยทั่วไปยังไม่อาจดำเนินงานได้เป็นผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ก็กล่าวได้ว่า อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลเนื่องมาจากอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ หลายประการทั้งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสหกรณ์โดยตรงและทั้งที่เป็นอุปสรรคหรือปัญหานอกเหนือไปจากการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งอาจแยกออกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1. ความสามารถในการจัดหาเงินทุนเพื่อนำมาให้สมาชิกกู้ยืมของสหกรณ์ ดังได้กล่าวแล้วว่า เงินทุนที่สหกรณ์นำมาให้สมาชิกกู้ยืมในการดำเนินงานด้านสินเชื่อนั้นมีทั้งเงินทุนที่สหกรณ์ได้มาจากการสร้างและสะสมขึ้นเองภายในสหกรณ์ และโดยการจัดหามาโดยวิธีการกู้ยืม ซึ่งการจัดหาเงินทุนเพื่อนำมาให้สมาชิกกู้ยืมนี้ สหกรณ์ประสบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่อาจแยกออกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1.1 ในด้านการสร้างเงินทุนของสหกรณ์ขึ้นมาเอง แม้ว่าการสร้างเงินทุนที่สหกรณ์มีความจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินงานขึ้นมาเองภายในสหกรณ์จะเป็นวิธีการที่เหมาะสมและถูกต้องตามหลักและวิธีการดำเนินงานของสหกรณ์มากที่สุด แต่โดยทั่วไปแล้วสหกรณ์ยังไม่มี

ความสามารถที่จะสร้างเงินทุนที่ตนเองต้องการขึ้นมาเองได้อย่างเพียงพอโดยรวดเร็วในระยะเวลาอันสั้น แม้วาระเบียบข้อบังคับของสหกรณ์จะมีวิธีการสร้างเงินทุนของสหกรณ์ขึ้นมาเอง ทั้งโดยการกำหนดให้สมาชิกถือหุ้นในสหกรณ์ การรับฝากเงิน ตลอดจนการสะสมเงินทุนขึ้นมาจากการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีในการดำเนินงานก็ตาม จะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลา 10 ปี ของการดำเนินงานนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 เป็นต้นมา จนถึงสิ้นปีการเงิน พ.ศ.2514/15 สหกรณ์สามารถจัดสร้างเงินทุนของตนโดยวิธีการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วได้เพียงร้อยละ 40.74 ของทุนดำเนินงานทั้งสิ้นของสหกรณ์เท่านั้น (ตารางที่ 6) ซึ่งสหกรณ์จะต้องใช้เวลาอีกมากที่จะสามารถสร้างเงินทุนของตนขึ้นมาได้เพียงพอแก่ความจำเป็นที่จะใช้จ่ายในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพที่ความต้องการเงินทุนของสมาชิกได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทุกปีเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

1.2 ในด้านการกู้ยืมเงินทุนที่ต้องการจากภายนอก แม้วาสหกรณ์การเกษตรอาจขอกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนภายนอกเพื่อนำมา เป็นทุนดำเนินงานได้หลายแห่งก็ตาม แต่เท่าที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ เงินที่สหกรณ์ได้กู้ยืมมา เพื่อให้สมาชิกกู้ยืมเป็นเงินที่สหกรณ์ได้มาจากการกู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรทั้งสิ้น (โดยที่สหกรณ์จะต้องถือหุ้นในธนาคารอย่างน้อย 1 หุ้น ทุก ๆ 5,000 บาท หรือเศษของ 5,000 บาทของวงเงินทุน หรือต้องฝากเงิน 100 บาท ของวงเงินทุนทุก 2,000 บาท หรือเศษของ 2,000 บาท ไว้ในธนาคาร ไม่น้อยกว่า 36 เดือน ซึ่งธนาคารจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละ 5 ต่อปี) ซึ่งการที่สหกรณ์กู้ยืมจากแหล่งเงินทุนเพียงแหล่งเดียวนี้ แม้วาจะมีผลดีในด้านของความสะดวกในการควบคุมและตรวจสอบเงินทุน แต่ก็เป็นผลเสียหายแก่สหกรณ์ด้วย ในแง่ที่สหกรณ์ไม่ได้รับเงินทุนอย่างเต็มความต้องการของสหกรณ์ เนื่องจากในการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรดังกล่าวมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ

จากสถิติการกู้เงินจากภายนอกของสหกรณ์ในตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าปริมาณเงินทุนที่สหกรณ์ได้รับจากธนาคารระหว่างปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 - 09 เป็นการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตร และตั้งแต่ปี 2510 ถึงปัจจุบัน เป็นการขอเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยเฉลี่ยจะอยู่ในระดับประมาณสหกรณ์ละ 1 ล้านบาท หรือเฉลี่ยต่อสมาชิกรายละไม่เกิน 3,000 บาท ซึ่งเงินทุนที่สหกรณ์ได้รับจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การ-

เกษตรจำนวนดังกล่าวนี้ นับว่ายังต่ำกว่าปริมาณความต้องการเงินทุนเพื่อให้สมาชิกกู้ยืมของสหกรณ์การเกษตรในระหว่างปีเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะโดยเฉลี่ยแล้วสหกรณ์การเกษตรจะมีความต้องการกู้เงินจากธนาคารเพื่อนำไปให้สมาชิกกู้ยืมในระหว่างปีถึงประมาณ 1.7 ล้านบาท¹ เพราะเท่าที่ปรากฏจากรายงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ปรากฏว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ.2510 เป็นต้นมา จำนวนเงินกู้ที่สหกรณ์การเกษตร (รวมทั้งสหกรณ์ที่ดิน) ขอเบิกไปจากธนาคารยังต่ำกว่าวงเงินงบประมาณที่ทางธนาคารได้ตั้งไว้สำหรับให้สหกรณ์กู้ยืมเป็นอย่างมาก ดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบยอดเงินงบประมาณเงินกู้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และยอดเงินกู้ที่สหกรณ์เบิกจากธนาคาร พ.ศ.2510 - 2514

พ.ศ.	วงเงินงบประมาณที่ธนาคารตั้งไว้ (ล้านบาท)	วงเงินกู้ที่สหกรณ์เบิกไปจากธนาคาร (ล้านบาท)	จำนวนเงินที่คงเหลืออยู่ในงบประมาณ (ล้านบาท)
2510	128	121	7
2511	143	139	4
2512	151	129	21
2513	180	167	13
2514	316	168	148
2515	274	225	49

ที่มา : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

¹ มรงค์ มฤคทัต และพะวะศักดิ์ บูรณะโสภณ, "ความต้องการเงินทุนของสหกรณ์การเกษตร" พ.ศ.2515, หน้า 6

จากการเปรียบเทียบยอดเงินงบประมาณและเงินกู้ที่สหกรณ์เบิกจากธนาคารในระหว่างปีจะเห็นได้ว่าในแต่ละปี จำนวนเงินในงบประมาณของธนาคารที่ตั้งไว้เพื่อให้สหกรณ์กู้ยืมยังคงเหลืออยู่อีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2514 ซึ่งหลังจากสหกรณ์ได้เบิกเงินกู้จากธนาคารไปแล้ว ธนาคารยังมีเงินงบประมาณเหลืออยู่อีกถึง 148 ล้านบาท

อย่างไรก็ตามหากได้มีการพิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้สหกรณ์เบิกเงินกู้จากธนาคารไปน้อยกว่าวงเงินในงบประมาณของธนาคารแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นผลเนื่องมาจากสาเหตุที่สำคัญหลายประการ ทั้งในค่านระเบียนข้อบังคับในการให้เงินกู้แก่สหกรณ์ของธนาคารและการทำงานของสหกรณ์เอง กล่าวคือ

1.2.1 ข้อจำกัดในการให้เงินกู้แก่สหกรณ์ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ระเบียบข้อบังคับของธนาคารในการให้เงินกู้แก่สหกรณ์การเกษตร ได้มีส่วนอย่างสำคัญที่มีข้อจำกัดที่ทำให้สหกรณ์ไม่อาจกู้เงินจากธนาคารได้เต็มตามจำนวนที่ต้องการ และไม่สามารถเบิกเงินกู้ไปจากธนาคารได้ครบตามวงเงินในงบประมาณของธนาคาร กล่าวคือ ในการให้เงินกู้แก่สหกรณ์นั้น ธนาคารจะพิจารณาให้เงินกู้แก่สหกรณ์ในรูปเครดิตเงินสดภายในวงเงินไม่เกินสหกรณ์ละ 2 ล้านบาท โดยถือเอาปริมาณหนี้สินเดิมที่สหกรณ์มีอยู่กับธนาคารและความสามารถในการชำระหนี้ของสหกรณ์เป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการพิจารณานุมัติให้เงินกู้แก่สหกรณ์ และสหกรณ์ที่ดำเนินงานมาครบ 3 ปีแล้วเท่านั้น จึงจะมีโอกาสได้รับเงินกู้จากธนาคารเพิ่มขึ้นโดยธนาคารอาจพิจารณาจัดสรรเงินกู้ให้ไม่เกิน 10 เท่า ของทุนที่สหกรณ์มีอยู่เอง²

ในทางปฏิบัติแล้ว ข้อบังคับดังกล่าวของธนาคารนับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานด้านสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตร โดยเฉพาะสหกรณ์ที่เกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนขนาดเล็กเข้าด้วยกันเป็นอย่างมาก โดยเหตุที่ว่าสหกรณ์การเกษตรที่เกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนได้เริ่มจดทะเบียนเป็นสหกรณ์การเกษตรครั้งแรกในปี พ.ศ.2512 ซึ่งหากจะนับอายุการดำเนินงานของสหกรณ์ตั้งแต่วันจดทะเบียนเป็นต้นมา ดังเช่นที่ทางธนาคารถือปฏิบัติอยู่ สหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่ก็เพิ่งมีอายุดำเนินงานได้เพียง 1 - 2 ปีเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่โดยสภาพ

² ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, "ข้อบังคับฉบับที่ 14 ว่าด้วยการให้สหกรณ์การเกษตรกู้เงินเพื่อใช้เป็นทุนในเกษตรมาชิก" ข้อ 4.5 และ 9

ความเป็นจริงแล้ว การจดทะเบียนเป็นสหกรณ์การเกษตรขึ้นใหม่นั้น เป็นการรับโอนกิจการของสหกรณ์หาทุนที่มีอยู่แต่เดิมและไต่ดำเนินงานมาแล้วสหกรณ์ละหลาย ๆ ปีเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นการปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยนับอายุการดำเนินงานที่ทางธนาคารถือปฏิบัติอยู่ดังกล่าวนี้ สหกรณ์จึงถูกจำกัดปริมาณเงินกู้ที่อาจขอกู้จากธนาคารไว้เพียงไม่เกิน 2 ล้านบาท เป็นประการแรก

ในการขอกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรนี้ จำนวนเงินกู้ที่สหกรณ์การเกษตรจะได้รับจากธนาคารยังถูกจำกัดลงอีกในการทำสัญญาเงินจากธนาคาร กล่าวคือ นอกจากธนาคารจะพิจารณาอนุมัติวงเงินกู้ให้แก่สหกรณ์ตามกำลังความสามารถในการส่งชำระหนี้เงินกู้ของสหกรณ์ในปีที่ผ่านมา ในการทำสัญญาเงินแต่ละครั้งธนาคารจะรวมเอาหนี้เดิมที่สหกรณ์มีอยู่กับธนาคารเข้าไว้ในวงเงินกู้ใหม่ที่ธนาคารจะให้สหกรณ์อีกด้วย ซึ่งโดยวิธีการเช่นนี้เป็นผลให้เงินกู้ที่สหกรณ์ได้รับจากธนาคารลดน้อยลงจากเงินกู้ที่สหกรณ์ได้รับอนุมัติจากธนาคารอีกเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสหกรณ์การเกษตรซึ่งเกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกัน และต้องรับภาระหนี้สินเดิมที่สหกรณ์หาทุนมีอยู่จำนวนมากต่อธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรไว้ด้วย ซึ่งหากหนี้เดิมมีอยู่เกิน 2 ล้านบาท สหกรณ์กลับจะถูกหักจำนวนหนี้ส่วนที่เกินจำนวน 2 ล้านบาทต่อธนาคารทันทีด้วย จากการศึกษาในเรื่องนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2515 ปรากฏว่า โดยเฉลี่ยแล้วสหกรณ์การเกษตรจะมีความต้องการเงินกู้จากธนาคารในระหว่างปีสหกรณ์ละ 1,707,921 บาท ซึ่งในการนี้สหกรณ์จะทำคำขอยืมเสนอต่อธนาคารในวงเงินเฉลี่ยสหกรณ์ละ 1,917,541 บาท และธนาคารจะอนุมัติเงินกู้ให้แก่สหกรณ์โดยเฉลี่ยสหกรณ์ละ 1,689,145 บาท ซึ่งเมื่อหักยอดหนี้สินเดิมที่สหกรณ์มีอยู่กับธนาคารและธนาคารได้คิดรวมเข้าไว้ในสัญญาเงินใหม่ จำนวน 965,849 บาทออกแล้ว สหกรณ์การเกษตรจะได้รับเงินกู้จริง ๆ จากธนาคารเฉลี่ยเพียงสหกรณ์ละ 723,296 บาท หรือประมาณร้อยละ 42.8 ของวงเงินกู้ที่สหกรณ์ขอกู้จากธนาคารเท่านั้น³

3

ณรงค์ มฤคทัต และ พีระศักดิ์ บุรณะโสภณ, "เรื่องเดิม", หน้า 3

จากวิธีดำเนินงานคานการใหญ่แก่สหกรณ์ตามข้อบังคับของธนาคารดังกล่าวจะเห็นว่า โอกาสที่สหกรณ์จะได้รับเงินกู้จากธนาคารเต็มตามที่ตามความต้องการนั้นว่ามีอยู่น้อยมาก เพราะแม้ว่าสหกรณ์จะได้นำเงินมาครบ 3 ปีเต็มแล้ว แต่จำนวนเงินกู้ที่สหกรณ์อาจได้รับจากธนาคารถึง 10 เท่าของทุนที่ตนมีอยู่ ก็ยังถูกจำกัดอยู่โดยความสามารถในการส่งชำระหนี้ในปีที่ผ่านมา และหนี้สินที่สหกรณ์มีอยู่ก็ยังมีกับธนาคารอยู่อีก ซึ่งจากการดำเนินงานของธนาคารนับตั้งแต่แรกตั้งจนถึงปัจจุบันก็ยังไม่ปรากฏว่ามีสหกรณ์การเกษตรใดได้รับเงินกู้จากธนาคารเต็มได้ถึง 10 เท่าของเงินทุนของตนดังกล่าวเลย และโดยเหตุที่วิธีดำเนินงานดังกล่าวของธนาคารเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานคานสินเชื่อของสหกรณ์ดังกล่าว ประกอบกับสหกรณ์การเกษตรจำนวนมากได้พากันเรียกร้องให้มีการแก้ไขข้อบังคับดังกล่าวนี้เสีย ในเดือนสิงหาคม 2516 ธนาคารจึงได้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบังคับในการใหญ่เงินแก่สหกรณ์การเกษตรเสียใหม่ ซึ่งเป็นผลให้สหกรณ์การเกษตรที่เกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกันมีโอกาสได้กู้เงินจากธนาคารมากขึ้น กล่าวคือตามข้อบังคับที่แก้ไขใหม่ของธนาคารนี้ สหกรณ์การเกษตรที่ดำเนินงานมาครบ 3 ปีแล้ว และสหกรณ์การเกษตรที่เกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนนั้น ธนาคารจะไม่ถือว่าเป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ทำให้สหกรณ์อาจขอกู้เงินจากเงินทุนปกติของธนาคารหรือกองทุนพิเศษส่งเสริมการเกษตรอย่างใดอย่างหนึ่งถึง 10 เท่าของเงินทุนที่สหกรณ์มีอยู่ และหากจะขอกู้จากทั้งเงินทุนปกติของธนาคารและจากกองทุนพิเศษส่งเสริมการเกษตรด้วย ก็อาจขอกู้ได้เป็นจำนวนถึง 15 เท่าของเงินทุนสหกรณ์เอง ซึ่งนับว่าธนาคารก็ได้ผ่อนคลายนโยบายข้อ - บังคับในการใหญ่ยืมเงินแก่สหกรณ์ - ลงอย่างมาก

1.2.2 การส่งชำระหนี้เงินกู้ของสหกรณ์ต่อธนาคาร ความสามารถ

ในการส่งชำระหนี้เงินกู้ของสหกรณ์ต่อธนาคาร เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ธนาคารจะพิจารณาให้เงินกู้แก่สหกรณ์ โดยปกติแล้วในการพิจารณาให้เงินกู้แก่สหกรณ์นั้น สหกรณ์การเกษตรที่มีความสามารถในการส่งชำระหนี้เงินกู้ในปีที่ผ่านมาได้ในอัตราสูง จะได้รับเงินกู้จากธนาคารมากกว่าสหกรณ์ที่สามารถชำระหนี้กับธนาคารได้ในอัตราที่ต่ำ ในการพิจารณาถึงความสามารถในการชำระหนี้ของสหกรณ์นั้น หากจะพิจารณาโดยการเปรียบเทียบยอดเงินกู้ที่สหกรณ์ได้รับจากธนาคารในระหว่างปีกับยอดเงินส่งชำระหนี้ต่อธนาคารในระหว่างปีจะเห็นได้ว่าอัตราส่วนดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่ต่ำจนเกินไปนัก เพราะสหกรณ์สามารถส่งชำระหนี้เงินกู้กับธนาคารได้

เกินกว่าร้อยละ 50 ของเงินกู้ที่สหกรณ์ได้รับจากธนาคารเกือบทุกปีเสมอมา ยกเว้นในปีการ
เงิน 2508/09 เพียงปีเดียวเท่านั้น ดังรายละเอียดในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบจำนวนเงินกู้ที่สหกรณ์ได้รับจากธนาคารระหว่างปี
และเงินสงเคราะห์หนี้ต่อธนาคารระหว่างปี ปีการเงิน 2504/05
ถึง 2514/15

ปีการเงิน	จำนวน สหกรณ์	จำนวนเงินกู้ที่สหกรณ์ ได้รับจากธนาคาร ระหว่างปี (บาท)	จำนวนเงินกู้ที่สหกรณ์ สงเคราะห์หนี้ต่อธนาคาร ระหว่างปี (บาท)	ร้อยละของเงินสงเคราะห์ หนี้ต่อเงินกู้ที่ได้รับ
2504/05	2	1,555,800	800,000	51.42
2505/06	2	2,163,737	1,196,500	55.30
2506/07	4	1,653,603	1,587,751	96.02
2507/08	6	3,474,797	1,772,840	51.02
2508/09	8	6,362,525	2,928,842	46.03
2509/10	10	5,916,696	3,779,975	63.89
2510/11	10	8,421,816	4,929,379	58.53
2511/12	13	12,569,476	8,334,623	66.31
2512/13	72	17,772,541	12,058,404	67.85
2513/14	304	51,027,065	40,151,265	78.69
2514/15	401	178,175,847	104,840,367	58.66

ที่มา : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาความสามารถในการสงเคราะห์หนี้ของสหกรณ์โดยการ
เปรียบเทียบยอดเงินกู้ที่สหกรณ์ได้รับจากธนาคารในระหว่างปีกับยอดเงินสงเคราะห์หนี้ในระหว่าง
ปีนี้ยังไม่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสงเคราะห์หนี้ของสหกรณ์ได้ชัดเจนนัก

ทั้งนี้ เพราะเงินที่สหกรณ์ได้รับจากธนาคารนั้น ส่วนใหญ่มิได้มีระยะเวลาในการกู้ยืมเพียงปีเดียว ในการคำนวณหาความสามารถในการส่งชำระหนี้ของสหกรณ์ที่จะให้ได้นั้น จึงควรเปรียบเทียบยอดเงินส่งชำระหนี้ของสหกรณ์ ต่อธนาคารกับยอดเงินที่สหกรณ์เป็นหนี้ต่อธนาคารอยู่เมื่อวันสิ้นปีการบัญชี ซึ่งโดยวิธีการคำนวณวิธีนี้ จะให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างออกไปจากวิธีแรกเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบยอดเงินส่งชำระหนี้ต่อธนาคารระหว่างปีของสหกรณ์ และยอดเงินที่สหกรณ์เป็นหนี้ธนาคารอยู่ เมื่อสิ้นปีการบัญชี ปีการบัญชี 2504/05 - 2514/15

ปีการบัญชี	จำนวนสหกรณ์	ยอดเงินส่งชำระหนี้ของสหกรณ์ต่อธนาคารระหว่างปี(บาท)	ยอดเงินที่สหกรณ์เป็นหนี้ธนาคารอยู่เมื่อวันสิ้นปีการบัญชี (บาท)	ร้อยละของยอดเงินส่งชำระต่อหนี้สิ้นปลายปี
2504/05	2	800,000	2,145,271	37.29
2505/06	2	1,196,500	3,112,074	38.45
2506/07	4	1,587,751	3,291,366	49.75
2507/08	6	1,772,840	4,943,325	35.86
2508/09	8	2,928,842	8,369,688	34.99
2509/10	10	3,779,975	10,529,920	35.90
2510/11	10	4,929,379	12,829,166	38.42
2511/12	13	8,334,623	19,398,890	42.96
2512/13	72	12,058,404	82,571,750	14.60
2513/14	304	40,151,265	321,409,840	10.47
2514/15	401	104,840,367	457,285,320	22.93

ที่มา : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

จากตารางที่ 13 จะเห็นได้ว่าความสามารถในการส่งชำระหนี้ของสหกรณ์โดยการเปรียบเทียบยอดเงินส่งชำระหนี้ระหว่างปีคือหนี้ส่วนที่สหกรณ์มีอยู่กับธนาคาร เมื่อวันสิ้นปีลดลงจากการคำนวณ โดยการเปรียบเทียบยอดเงินส่งชำระหนี้ระหว่างปีต่อยอดเงินกู้ที่ได้รับระหว่างปีเป็นอย่างมาก แม้ในปีการบัญชี 2506/07 ซึ่งเป็นปีที่สหกรณ์สามารถส่งชำระหนี้ได้มากที่สุด อัตราการส่งชำระหนี้ของสหกรณ์ต่อหนี้สิ้นเมื่อวันสิ้นปียังมีเพียงร้อยละ 49.75 เท่านั้น

โดยการเปรียบเทียบความสามารถในการส่งชำระหนี้ของสหกรณ์วิธีนี้จะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ปีการบัญชี 2512/13 อันเป็นปีที่เริ่มมีการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกันเป็นสหกรณ์การเกษตรเป็นต้นมา อัตราส่วนการส่งชำระหนี้โดยเฉลี่ยของสหกรณ์ต่อธนาคารได้ลดลงอย่างรวดเร็วถึง จากร้อยละ 42.96 ในปีการบัญชี 2511/12 เป็นร้อยละ 14.60 ในปีการบัญชี 2512/13 ร้อยละ 10.47 ในปีการบัญชี 2513/14 และเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเป็นร้อยละ 22.93 ในปีการบัญชี 2514/15 ซึ่งการลดลงของอัตราการส่งชำระหนี้เงินกู้ของสหกรณ์ มีเหตุผลที่อธิบายได้ดังนี้ คือ

1.2.2.1 เป็นผลเนื่องมาจากการควบสหกรณ์หาทุนเข้าเป็นสหกรณ์การเกษตรขึ้นมา ซึ่งสหกรณ์หาทุนที่ควบเข้าด้วยกันนี้ ส่วนใหญ่เป็นสหกรณ์ที่มีฐานะทางการเงินที่ไม่มั่นคงและมีหนี้สินอยู่กับธนาคารจำนวนมาก โดยไม่มีทางปลดเปลื้องให้หมดไปได้ โดยรวดเร็ว ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นในระยะเวลาแรกของการดำเนินงานตั้งสมาชิกของสหกรณ์ยังไม่อาจปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของตนให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม สมาชิกก็ยังมีความสามารถในการชำระหนี้ต่อธนาคารในอัตราที่ต่ำ สหกรณ์จึงไม่อาจชำระหนี้คืนต่อธนาคารได้ในอัตราที่สูงนัก และโดยเหตุผลที่สหกรณ์มีหนี้สินเดิมอยู่กับธนาคารเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นเหตุให้สหกรณ์ได้รับเงินกู้จริงจากธนาคารในจำนวนที่ลดน้อยกว่าที่ควรจะได้รับอย่างมาก ประกอบกับความยุ่งยากในระเบียบวิธีการดำเนินการขอเบิกเงินกู้ต่อธนาคารในแต่ละครั้ง สหกรณ์การเกษตรจำนวนมากจึงยังไม่สนใจส่งชำระหนี้คืนเงินกู้คืนให้ธนาคารแม้ว่าอาจทำได้ คงส่งชำระแต่ดอกเบี้ยเท่าที่จำเป็นและเก็บต้นเงินกู้ดังกล่าวไว้หมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืมต่อไปอีก

1.2.2.2 นอกจากเหตุผลใน 1.2.2.1 ดังกล่าวแล้ว จากเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ความสามารถในการชำระหนี้ต่อธนาคารของสหกรณ์ลดต่ำลงอย่างมากในช่วงระยะเวลา 2 - 3 ปีที่ผ่านมา เป็นผลเนื่องมาจากการที่การประกอบอาชีพทางการเกษตรในระยะหลังนี้ต้องประสบกับภัยพิบัติทางธรรมชาติติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายปี เช่น

เกิคน้ำท่วม ฝนแล้ง โรคระบาดในการปลูกข้าว หรือแม่แต่ศัตรูพืชอย่างอื่น เช่น คีบแตนทำลายข้าวโพคของเกษตรกร ซึ่งผลจากภัยพิบัติเหล่านี้ทำให้สมาชิกสหกรณ์จำนวนมากต้องประสบเสียหายในการประกอบอาชีพการเกษตรอย่างมาก และสหกรณ์ก็ไม่อาจเรียกร้องให้สมาชิกชำระหนี้คืนตามกำหนดได้ ความสามารถในการส่งชำระหนี้ของสหกรณ์ต่อธนาคารจึงตกต่ำไปด้วย

1.2.2.3 ปัจจัยสำคัญประการสุดท้ายที่ทำให้สหกรณ์มีความสามารถในการชำระหนี้ต่อธนาคารในอัตราที่ต่ำลงในระยะเวลาอันนับตั้งแต่ได้มีการควบสหกรณ์หาทุนเข้าเป็นสหกรณ์การเกษตร เป็นผลเนื่องมาจากวิธีการให้เงินกู้แก่สมาชิกของสหกรณ์การเกษตรในระยะหลังการควบสหกรณ์ ซึ่งสหกรณ์การเกษตรที่เกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนขนาดเล็กเข้าด้วยกัน ส่วนใหญ่จะให้เงินกู้แก่สมาชิกในรูปของเงินกู้อะยะปานกลางมากกว่าเงินกู้อะยะสั้น ซึ่งเป็นผลทำให้เงินทุนของสหกรณ์เหล่านี้สมาชิกกู้ยืมไม่หมุนเวียนเท่าที่ควร ทำให้ความสามารถในการชำระหนี้ต่อธนาคารในระยะหลังอยู่ในระดับต่ำติดกับการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรมในระยะแรก จากรายงานเรื่องสถานะเงินกู้ของสหกรณ์การเกษตรปี 2515 ปรากฏผลโดยแน่ชัดว่าสหกรณ์การเกษตรซึ่งเปลี่ยนชื่อมาจากสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรม ซึ่งให้เงินกู้แก่สมาชิกในรูปเงินกู้อะยะสั้นถึงร้อยละ 60.71 ของเงินกู้ทั้งหมด สามารถชำระหนี้ต่อธนาคารได้ถึงร้อยละ 33.08 ของเงินกู้ที่สหกรณ์มีอยู่ต่อธนาคารเมื่อวันสิ้นปี ซึ่งความสามารถในการชำระหนี้ของสหกรณ์การเกษตรเหล่านี้ สูงกว่าสหกรณ์การเกษตรที่เกิดขึ้นโดยการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกัน ซึ่งให้เงินกู้อะยะสั้นแก่สมาชิกเพียงร้อยละ 13.67 ของเงินกู้ทั้งสิ้น และสามารถชำระหนี้เงินกู้ต่อธนาคารได้เพียงร้อยละ 17.72 ของหนี้ที่มีอยู่ต่อธนาคารเมื่อวันสิ้นปีถึงร้อยละ 15.36⁴

2. ปัญหาการส่งชำระหนี้ของสมาชิก ปัญหาการส่งชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิก เป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการดำเนินงานด้านสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตรไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าปัญหาในการจัดหาเงินทุนเพื่อนำมาให้สมาชิกกู้ยืม เพราะสหกรณ์ไม่สามารถที่จะดำเนินงานด้านการให้เงินกู้แก่สมาชิกต่อไปได้ หากสมาชิกกู้เงินไปจากสหกรณ์ไม่สนใจส่งชำระคืนเงินกู้ที่รับไปจากสหกรณ์ จากสถิติตัวเลขแสดงการส่งชำระ

⁴ รัศมี ตางมงคล, "สถานะเงินกู้ของสหกรณ์การเกษตรปี 2515" บทความลงพิมพ์ในวารสารธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มีนาคม 2516,

คืนเงินกู้ของสมาชิกสหกรณ์ในตารางที่ 10 จะเห็นได้ว่าโดยทั่วไปแล้วการสงขาระคืนเงินกู้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนชื่อมาจากสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรมจะอยู่ในอัตราที่ค่อนข้างสูงพอสมควร ตรงกันข้ามกับสหกรณ์การเกษตรที่เกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกัน ซึ่งสมาชิกสงขาระคืนหนี้เงินกู้ได้ในอัตราที่ค่อนข้างต่ำ อย่างไรก็ตามก็คิดโดยเหตุที่สหกรณ์การเกษตรที่เปลี่ยนชื่อมาจากสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรมมีจำนวนน้อยกว่าสหกรณ์การเกษตรที่เกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนเป็นอย่างมาก คือมีเพียง 33 สหกรณ์ ในขณะที่สหกรณ์การเกษตรที่เกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนมีจำนวนถึง 368 สหกรณ์ จึงเป็นที่น่าวิตกว่า การสงขาระคืนเงินกู้ของสมาชิกได้ในอัตราที่ต่ำดังกล่าวนี้ จะยังคงเป็นผลเสียและอุปสรรคต่อการดำเนินงานด้านให้สินเชื่อของสหกรณ์การเกษตรโดยทั่วไปอีกเป็นระยะเวลา

นาน

หากไม่คำนึงถึงความแตกต่างกันในอัตราการสงขาระคืนเงินกู้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเนื่องจากประเภทของเงินกู้ที่สหกรณ์จ่ายให้แก่สมาชิกและภัยพิบัติในการประกอบอาชีพการเกษตรดังกล่าวแล้วใน 1.2.2.2 และ 1.2.2.3 ดังกล่าวแล้ว อาจกล่าวได้ว่าการที่สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่สงขาระคืนเงินกู้ของสหกรณ์ได้ในอัตราที่ต่ำเป็นผลเนื่องมาจากสาเหตุที่สำคัญ ๆ หลายประการคือ

2.1. ฐานะที่ยากจนของสมาชิก กล่าวโดยทั่วไปแล้ว สมาชิกสหกรณ์การเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสหกรณ์การเกษตรที่เกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกันมักจะเป็นผู้ที่ฐานะยากจนและมีรายได้ต่ำมาก ทั้งนี้เพราะบุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่หนี้สินล้นพ้นตัวมาก่อนแทบทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะในการดำเนินงานของสหกรณ์หาทุนนั้นมุ่งที่จะช่วยเหลือเกษตรกรในการไถ่ถอนหนี้สินเดิม เป็นสำคัญ บุคคลผู้เป็นสมาชิกสหกรณ์จึงมีฐานะทางเศรษฐกิจที่อ่อนแอ เมื่อได้มีการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกันเป็นสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์การเกษตรที่เกิดขึ้นจากการควบจึงจำต้องรับโอนสมาชิกเหล่านี้มาโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง ทำให้การดำเนินงานด้านกาให้เงินกู้ของสหกรณ์ต้องประสบปัญหาการชำระหนี้เงินกู้ นับตั้งแต่เริ่มดำเนินงานและหากปัญหาดังกล่าวนี้ไม่ได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงเบาบางลงโดยรวดเร็วแล้ว ก็นับวันแต่จะเพิ่มพูนมากขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการประกอบอาชีพทางการเกษตรต้องประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติติดต่อกันหลาย ๆ ปี

2.2 สมาชิกสหกรณ์โดยทั่วไปยังมีความสามารถในการจัดการเงินค่า ทำให้ไม่อาจจัดสรรเงินรายได้ที่ตนได้รับมาชำระหนี้ให้แก่อสหกรณ์ได้ตามกำหนดระยะเวลาทั้งนี้เพราะโดยความเป็นจริงทั่วไปแล้วเกษตรกรไทยมักมีนิสัยสุรุ่ยสุร่ายในการใช้เงิน รายได้ส่วนใหญ่มักถูกใช้จ่ายไปในทางที่ไม่เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจกับเป็นค่าใช้จ่ายในพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ หรือเล่นการพนัน ยิ่งไปกว่านั้นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรจำนวนมากก็ยังเป็นหนี้เอกชนอื่น ๆ จำนวนไม่น้อยกว่าหนี้ที่มีอยู่ต่อสหกรณ์อีกด้วย⁵ ซึ่งหนี้สินเอกชนนี้สมาชิกสหกรณ์มักจะต้องชำระคืนให้ก่อนสหกรณ์เพราะเกรงว่าต่อไปอาจจะไม่มีโอกาสกู้ยืมได้อีกเมื่อถึงคราวจำเป็น เพราะอย่างใดก็ตามแหล่งเงินกู้เอกชนก็ยังเป็นแหล่งเงินกู้ที่มีความสำคัญต่อสมาชิกสหกรณ์การเกษตรอยู่มาก เช่นเดียวกับเกษตรกรโดยทั่วไป

2.3 การบิดพลิ้วไม่ชำระหนี้ของสมาชิก แมว่าสมาชิกสหกรณ์จำนวนไม่น้อยที่มีฐานะการเงินที่อาจส่งชำระหนี้เงินกู้จากสหกรณ์ได้อย่างครบถ้วนตามสัญญา แต่ก็บิดพลิ้วไม่ยอมชำระหนี้ตามสัญญาหรือชำระให้เพียงเป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับรายได้ที่ได้รับ โดยอาจนำเงินรายได้นั้นไปลงทุนในทางอื่นก่อน หรือเป็นเพราะทัศนคติของคิดว่า หากส่งชำระหนี้แล้วต่อไปก็ต้องกู้ใหม่อีก ทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายเปล่า ๆ หรือมีหนี้สินสมาชิกบางคนก็เห็นสมาชิกอื่นที่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติได้รับการผ่อนชำระหนี้สินจากสหกรณ์ ก็ถือโอกาสผ่อนหนี้สินของตนเองบ้าง ซึ่งเหตุผลในการบิดพลิ้วไม่ชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์เหล่านี้อาจมีมากมายต่าง ๆ กัน แต่โดยแท้จริงอาจสรุปได้ว่า เป็นเพราะอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสหกรณ์ต่ำกว่าผู้ใหญ่มัธยมแหล่งอื่น ๆ และสมาชิกมีความเชื่อว่าสหกรณ์เป็นสถาบันที่จัดตั้งขึ้นเพื่อความช่วยเหลือพวกตนตามนโยบายของรัฐบาล ถึงแม้นไม่ชำระหนี้สินสหกรณ์ก็อาจไม่กล้าฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ตนก็ได้⁶ ซึ่งไม่ว่าเหตุผลในการบิดพลิ้วไม่ชำระหนี้จะเป็นอย่างไร แต่ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการบิดพลิ้วไม่ชำระหนี้ดังกล่าวนี้ย่อมเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของสหกรณ์เป็นอย่างมาก

5 มังกูร ชัยพันธุ์ , "การเปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย" พ.ศ.2516, หน้า 128

6 เฉลียว พิศลบุตร , "ปัญหาการชำระหนี้ในคานาสินเชื่อการเกษตร" บทความลงพิมพ์ในวารสารธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มีนาคม 2516, หน้า 21

3. ปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่คานสินเชื่อของสหกรณ์ นอกจาก ปัญหา เรื่องการจัดหาเงินทุนเพื่อนำมาให้สมาชิกกู้ยืมและปัญหาการชำระหนี้ของสมาชิกแล้ว อุปสรรค และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการดำเนินงานคานสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตรก็คือ การขาดแคลนเจ้าหน้าที่คานสินเชื่อของสหกรณ์ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมตรวจสอบ การใช้ เงินกู้ของสมาชิกและเร่งรัดให้สมาชิกชำระหนี้เมื่อผู้ขอสหกรณ์ได้ครบตามกำหนดเวลา การ ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ที่จะดำเนินงานคานสินเชื่อของสหกรณ์นี้ จะเห็นได้จากการศึกษาเรื่อง ปัญหาการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร เมื่อปี พ.ศ.2515 ซึ่งปรากฏว่าโดยเฉลี่ยแล้ว สหกรณ์การเกษตรแต่ละสหกรณ์จะมีเจ้าหน้าที่เพียงสหกรณ์ละ 2.1 คนเท่านั้น⁷ ซึ่งจำนวน เจ้าหน้าที่ดังกล่าวนี้ถือว่าน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนสมาชิกสหกรณ์ซึ่งมีอยู่โดยเฉลี่ย กว่าสหกรณ์ละ 400 คน และเจ้าหน้าที่ดังกล่าวนี้ยังต้องปฏิบัติงานในคานอื่น ๆ ของสหกรณ์ นอกเหนือไปจากการควบคุมตรวจสอบ และเร่งรัดเงินกู้จากสมาชิกอีกด้วย

4. ปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะของสมาชิก คุณสมบัติของสมาชิกสหกรณ์เป็น ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของสหกรณ์ไม่เฉพาะแต่ในคาน สินเชื่อเท่านั้น ปัญหาในการดำเนินงานคานการให้เงินกู้แก่สมาชิกของสหกรณ์การเกษตร เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ นอกจากจะเป็นผลเนื่องมาจากสมาชิกส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและ บิดพรัวเฒ่าไม่ยอมชำระหนี้แล้ว ส่วนหนึ่งยังเป็นผลเนื่องมาจากการที่สมาชิกยังขาดความ สนใจและเข้าใจในการดำเนินงานของสหกรณ์เท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสหกรณ์ การเกษตรที่เกิดจากควยสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกัน ซึ่งไม่มีโอกาสได้คัดเลือกบุคคลที่มีคุณลักษณะ เหมาะสมเข้าเป็นสมาชิกได้เหมือนสหกรณ์การเกษตรที่เกิดจากการเปลี่ยนชื่อมาจากสหกรณ์ เคารึกเพื่อผลิตกรรม ทำให้ปรากฏว่าสมาชิกส่วนใหญ่ของสหกรณ์การเกษตรซึ่งเกิดจากการ ความของสหกรณ์หาทุนเป็นผู้สูงอายุ เจ็บชรา ขาดความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพ ขาดความรู้และความเข้าใจในการดำเนินงานของสหกรณ์ อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับ

7 กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ, กองเศรษฐกิจสหกรณ์, "ปัญหาการดำเนินงานของ สหกรณ์การเกษตร เอกสารทางวิชาการ ฉบับที่ 1/2515 หน้า 5

คำอีกด้วย⁸ ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นผลทำให้การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรไม่อาจเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

หากจะพิจารณาถึงความสำเร็จของการดำเนินงานด้านสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตร จากผลการดำเนินงานเท่าที่ผ่านมาทั้งหมด อาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จในการดำเนินงานด้านสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตรยังจำกัดอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ เพราะนอกจากสหกรณ์จะไม่สามารถสนองความต้องการด้านเงินทุนแก่สมาชิกได้อย่างพอเพียงและเหมาะสมแล้ว การควบคุมบริหารงานก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ อีกทั้งจำนวนสมาชิกสหกรณ์ที่ได้รับบริการด้านสินเชื่อจากสหกรณ์ดังกล่าวแล้ว ก็ยังจำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ เพียงประมาณไม่ถึงร้อยละ 1 ของจำนวนเกษตรกรทั่วประเทศ อย่างไรก็ตามการที่สหกรณ์การเกษตรไม่อาจดำเนินงานในด้านการสินเชื่อให้ประสบผลสำเร็จอย่างเต็มที่ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงานที่กำหนดไว้นั้น หากใช่เป็นผลเนื่องมาจากขอบกพร่องในหลักและวิธีการดำเนินงานของสหกรณ์ไม่ หากแต่เป็นผลเนื่องจากสหกรณ์ต้องประสบอุปสรรคและปัญหาในการดำเนินงานจากด้านอื่น ๆ ซึ่งสหกรณ์ไม่อาจแก้ไขให้ลุล่วงหมดสิ้นไปได้ในเวลาอันสั้น หรือไม่อาจแก้ไขได้โดยสภาพการดำเนินงานของสหกรณ์เองดังกล่าวแล้วมากกว่า ซึ่งหากอุปสรรคปัญหาข้อขัดข้องดังกล่าวของสหกรณ์ได้ถูกแก้ไขให้ลดน้อยลงหรือหมดไปแล้ว ก็เป็นที่เชื่อได้แน่ชัดว่า โดยหลักการและวิธีการดำเนินงานด้านสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตรที่ได้กำหนดเอาไว้แล้วนั้น สหกรณ์ย่อมสามารถดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จและอำนวยผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกได้เป็นอย่างดี เพราะแม้ในสภาพปัจจุบันที่สหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาอุปสรรคอย่างมากมาย ก็ได้ปรากฏว่า มีสหกรณ์การเกษตรหลายสหกรณ์ทั้งที่เกิดจากการเปลี่ยนชื่อมาจากสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรมและจากการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกันสามารถที่จะแก้ไขปัญหาบางอย่างให้ลุล่วงไปได้โดยง่ายและประสบผลสำเร็จและมีความก้าวหน้าในการดำเนินงานทั้งในด้านการสินเชื่อและด้านอื่น ๆ เป็นอย่างดี.